

ACTES DEL XXè CONGRÉS D'HISTÒRIA DE LA MEDICINA CATALANA. Vic. Juny 2018

TORRE SANT GENÍS. L'HOSPITAL DE REFUGIATS DE LA GUERRA CIVIL A TARADELL

*...una de les moltes històries explicades
a la memòria d'en Jacint Casassas i Creus (1936-2011)*

CASASSAS Eva; ALTIMIRAS, Jacint

RESUM: Durant la guerra civil, davant les onades de refugiats i l'augment de demanda d'atenció mèdica, la Torre Sant Genís a Taradell, una torre de nova construcció, va ser adaptada com a hospital, que va atendre sobretot refugiats de guerra i alguns vilatans, malalts. Se n'estudien les característiques estructurals i funcionals d'aquest hospital. També s'esmenten els naixements i les defuncions que van tenir lloc en les torres de refugiats de Taradell.

Paraules clau: Hospital, guerra civil, refugiats, Osona, Taradell.

RESUMEN: Durante la guerra civil, frente a las olas consecutivas de refugiados y el aumento de demanda d'atención médica, la Torre Sant Genís en Taradell, una nueva torre construida, fue adaptada como hospital, que atendió sobretodo refugiados de guerra, y además algunos aldeanos, enfermos. Se estudian las características estructurales y funcionales de este hospital. También se mencionan los nacimientos y las defunciones que tuvieron lugar en las torres de refugiados de Taradell.

Palabras clave: Hospital, guerra civil, refugiados, Osona, Taradell.

OBJECTIUS

Aprofundir en la història de l'hospital de refugiats durant la guerra civil a Taradell així com conèixer els naixements i defuncions que van tenir lloc a les torres de refugiats de Taradell per causes no relacionades directament amb la guerra civil.

METODOLOGIA

En Cinto de can Prunes o del molí (JCC) ens explicà l'existència d'un hospital a Taradell durant la guerra civil. En no haver-hi dades bibliogràfiques específiques sobre aquest establiment s'ha plantejat recuperar aquesta baula de la sanitat catalana del segle XX.

S'han endegat diverses línies d'acció. Per un costat s'ha contactat amb els eclesiàstics Mn. Baucells i Mn. Pladevall, historiadors de Taradell i coneixedors de l'Arxiu Municipal de Taradell; així com els membres del Grup de Recerca Local

de Taradell (GRLT), autors de nombrosos treballs taradellencs. A través del GRLT s'ha tingut accés a l'Arxiu Fotogràfic de Taradell. Per altra banda, s'ha accedit al registre civil del jutjat de Taradell, per tal d'examinar els naixements i defuncions dels anys d'activitat de l'hospital. I per altre costat, s'ha recorregut a diferents persones, ja sigui persones de més de vuitanta anys d'edat nascudes a Taradell, familiars dels metges que van exercir a Taradell i amb els estadants actuals de les torres de l'avinguda Montseny, que han estat informants clau.

També s'ha comptat amb el recolzament bibliogràfic i documental de l'Arxiu Comarcal d'Osona, de les biblioteques de Taradell i Vic i de la Reial Acadèmia de Medicina de Catalunya.

TARADELL ABANS DE 1936

Taradell és una població de la comarca d'Osona, situada al sud-est i a sis quilòmetres de Vic, que el 1930 comptava amb 2.192 habitants¹.

Avinguda del Montseny o del Bon-Oreig (Taradell)

El Srs. Vidal, Sebastià Vidal i la seva esposa, de Barcelona (F1) (ETSG), i el Sr. Pau Sagrera (F1) a partir de 1929^{2,3}, van fer construir les primeres cases (torres i xalets) d'estiueig² (W1) en els terrenys del Bon Oreig (F2-F4), al sud-est de Taradell. Aquestes torres van rebre diferents noms com Torre can Vidal, Torre Sant Genís, dues de les quatre torres iguals i el xalet Ave Maria (ETSG). Va néixer una nova via que va rebre el nom d'avinguda del Montseny (F4) o del Bon-Oreig (F2).

Quatre torres iguals

Les quatre torres iguals, anomenades Torres de Bon-Oreig (F2, F3) rebien, de nord a sud, els noms de Maria Mercè (*Merced* in situ) (nº 1) (F1, F5) (AFL), Maria Carme (nº 2), Núria (nº 3) i Montserrat (nº 4). Les torres Maria Carme i Maria Mercè eren dels Srs. Vidal; i les altres dues, la Núria i la Montserrat eren propietat del Sr. Sagrera (F1) (ETSG). Els propietaris van posar els noms de les filles a cadascuna de les torres (AFL, ETSO). El conjunt de les quatre torres iguals van ser construïdes el 1935^{2,3} (F1, F4).

Torre Sant Genís (TSG)

La TSG (*Sⁿ Ginés* in situ) és una torre construïda en un terreny propietat del Sr. Vidal (F4), que es troba entre la torre Montserrat i l'antiga casa de "can Figueres" o també anomenada "Torre de Sant Sebastià"^{4,5}, a l'avinguda Bon-Oreig (F2), en el sector sud-est del poble de Taradell. Es va construir a la primera meitat dels anys trenta. Es tracta d'un edifici aïllat i de planta rectangular que s'estructura en tres crugies. Consta de planta baixa i pis i té la coberta a dos vessants amb el carener perpendicular a la façana. S'hi accedeix per un portal d'arc de mig punt arrebossat, al voltant del qual hi ha diverses finestres d'arc pla arrebossat, com ho són les de la resta de façanes. El frontis està rematat per un capcer esglaonat coronat amb una bola. El tractament exterior dels murs és de pedra vista. El ràfec

està acabat amb una imbricació de rajols i teules ceràmiques (W1). La porta principal era la porta que dona a l'avinguda (ETSG).

GUERRA CIVIL 1936-1939

El 18 de juliol de 1936 va esclatar la guerra civil espanyola.

Un dels problemes que amb més intensitat es van haver d'enfrontar els serveis d'Assistència Social, fou el de l'atenció als refugiats^{6,7}.

Els refugiats eren persones que fugien de la seva terra a mesura que el front avançava i l'exèrcit popular de la República anava ocupant diferents poblacions⁹.

Al llarg del conflicte i amb unes dimensions creixents a mida que avançava la lluita, Catalunya es convertí en terra d'acolliment per a centenars de milers de fugitius de tota Espanya^{6,7}.

A mitjans d'octubre de 1936 es constituïren a cadascun dels caps de partit judicial i poblacions de més de 10.000 habitants, un Comitè Comarcal d'Ajut als Refugiats, formats per un representat de cada una de les organitzacions C.N.T., U.G.T., Socors Roig Internacional, Pro Infància Obrera i Assistència Municipal^{6,7}.

Una de les onades més grans de refugiats es produeix amb la caiguda de Màlaga en mans dels rebels, el dia 8 de febrer de 1937. Conseqüentment, tot un allau de vells, dones, nens, famílies senceres es desplacen per tot el litoral mediterrani en direcció cap a les ciutats situades al nord^{6,7}.

Per altra banda, arrel de la batalla de Belchite (Saragossa) que va tenir lloc del 24 d'agost al 6 de setembre de 1937 (W2) va generar una altra onada de refugiats de guerra⁸.

Els alcaldes de totes les poblacions de Catalunya eren obligats a notificar el nombre d'infants i adults que podien acollir en els establiments i cases particulars del seu municipi⁶.

La situació a mitjans de febrer de 1937 era preocupant i en aquells moments, el Comitè Central d'Ajuda als Refugiats atenia a tot Catalunya un total de 250.000 persones entre nens, dones i ancians^{6,7}.

A finals de 1937, segons declaracions del Conseller de Governació i Assistència Social, Antoni Mª Sbert, Catalunya atenia més de 10.000 malalts i més de 700.000 refugiats de guerra⁶, la majoria nens menors de 15 anys^{8,10} i dones procedents de la resta del territori espanyol¹⁰, amb un cost de quinze milions de pessetes mensuals^{6,11}.

Per coordinar tots els elements que d'una forma o altra intervenien en el tema dels refugiats, la Direcció general de Sanitat convocà una conferència en què es tractaven problemes com l'allotjament, l'habilitació de locals, la incautació d'edificis per col·locar-hi els refugiats, entre altres⁶.

La Generalitat abonava, a través dels ajuntaments, dues pessetes per dia i refugiats^{8,12,13}. L'Ajuntament de Manlleu pagava als refugiats 60 pessetes mensuals als solters i 90 si eren casats¹³.

Però a més de les dificultats que plantejà l'allotjament i la manutenció de tots aquests refugiats, l'arribada de molts d'ells en condicions precàries de salut, barrejats sans i malalts, provocà un problema sanitari de gran magnitud. Era necessari atendre els refugiats malalts; calia evitar la disseminació de les malalties de què eren portadors; i d'una manera particular, s'havia d'evitar la propagació de possibles epidèmies^{6,7}. Per resoldre el problema sanitari dels refugiats i evitar els contagis, calia aïllar ràpidament el malalt i tractar-lo a continuació, fins a la seva curació. La resposta de la Conselleria a aquesta qüestió va consistir en la creació d'unes Estacions Sanitàries d'arribada on els refugiats eren revisats⁶, per tal d'avaluar el seu estat de salut¹⁴, fixats i classificats⁶. Un cop fet el seu triatge a les Estacions Sanitàries, anaven destinats a diferents centres assistencials, hospitals o sanatoris¹⁴, especialment preparats per ells^{6,7}.

La sanitat va passar a un segon terme desplaçada pels problemes que plantejava l'assistència social, en particular la dels refugiats. Es pot dir que aquest fou el principal problema que hagué de resoldre la conselleria. Present gairebé des de l'inici de la guerra, va anar augmentant al llarg de l'estiu i la tardor de 1937, a mesura que diversos territoris anaven caient en poder dels franquistes¹⁰.

Les institucions que van atendre en primer lloc els nouvinguts foren els ajuntaments, que destinaren una part considerable del seu pressupost al pagament de les despeses sanitàries, ja fos en medicaments, ja fos en assistència hospitalària. El 9 d'abril de 1937 el Govern de la Generalitat va dictar una ordre segons la qual els consistoris podien presentar aquestes despeses per ser abonades per la Conselleria de Finances¹⁵.

"Tots els departaments dedicats al tractament de malalties infeccioses que existeixen en els hospitals municipals, comarcals, intercomarcals, etc., o fundacions de qualsevol ordre", i que va ser completada per una ordre del 6 d'octubre que responsabilitzava el metge inspector de cada municipi de l'estat sanitari dels refugiats¹⁶.

OSONA 1936-1939

El 19 d'octubre del 1936, arribaven els primers refugiats a la comarca d'Osona^{9,17,18}. Eren 200 infants refugiats portats de Madrid¹⁸. Aviat calgué distribuir-los per la comarca i encabir-los on es pogués^{9,17}. En tot el període de la guerra civil hi van passar refugiats procedents d'Andalusia, Aragó, Astúries, Cantàbria, Castella, Madrid, Balears, País Basc, La Rioja^{9,19-24}, Extremadura, Galícia, Navarra i País Valencià (F6).

La caiguda de la ciutat de Màlaga en mans de les tropes franquistes el 8 de febrer de 1937 tingué el seu efecte al cap d'unes setmanes a la ciutat de Vic. Així, el 26 de febrer arribaven 285 dones i infants procedents de Màlaga a la capital

d'Osona, els quals foren repartits per diversos pobles de la comarca¹⁸. L'endemà, 27 de febrer, Vic acollí una segona expedició de refugiats malaguenys, els quals foren novament repartits en autocar pels pobles de la rodalia⁶.

El 13 de març de 1938 els feixistes s'apoderen de Belchite¹⁸. Els dies 5 i 6 d'abril van arribant a Vic una infinitat de carros amb una o dues cavalleries, atapeïts de dones i criatures que procedeixen de les províncies de Saragossa, Osca i Terol¹⁸.

La majoria dels pobles d'Osona van realitzar un important esforç per acollir refugiats de zones de guerra^{8,27}. Una vegada a la localitat d'allotjament, cada refugiada o refugiat era distribuït amb la seva família entre els habitatges habilitats pel Comitè Local de Refugiats o, en cas necessari, era ingressat en un centre hospitalari. Els centres d'acolliment, que havien estat oferts pels Consells Municipals, podien ser edificis religiosos (convents, esglésies, rectories, seminaris, etc.)^{18,20,23,25,26}, escoles²³, cases particulars, cases abandonades o buides, masies o masos^{6,8,14,18}, torres i xalets de famílies benestants^{8,20,22} o domicilis de persones dretanes^{14,19}. S'obligava a les famílies amb algun membre que havia estat declarat desertor a allotjar refugiats a la mateixa casa (APF)^{8,14,19}. Als refugiats calia alimentar, vestir, donar allotjament i escolaritzar als menors⁸.

TARADELL 1936-1939

El 1936 Taradell tenia una població de 2.232 h²⁷ amb capacitat per atendre força nombre de refugiats. Taradell estava ple de refugiats. Hi havia refugiats per tot arreu. Els refugiats s'allotjaven a les quatre torres iguals (AFL, LRB) de l'avinguda del Montseny, en cases de la vila (can Parrella (APF), cal Ramon del Reig (LRB)...) i masies del municipi (mas Llagostera de Baix)²⁸ (F2, F3). Al principi van arribar els *malaguenyos* i després, bascos (LRB). Dintre dels anomenats *malaguenyos* incloïa refugiats d'Andalusia, a part de gent de Màlaga, n'hi havia de Cadis, Còrdova, Granada i Sevilla (F5). També gent de l'Aragó (F3, F5), Barcelona (F5) i de la zona de Tarragona²⁸. A partir del registre civil de naixements (F5) es dedueix que entre els refugiats hi havia famílies amb membres de tres generacions (avis, pares i nets).

El nombre de refugiats censats a Taradell el 1937, entre parèntesi, va ésser fluctuant: el desembre de 1936 (111), l'abril de 1937 (169), el desembre de 1937 (214 refugiats), l'agost de 1938 (363) i el desembre de 1938 (346)^{14,27}.

L'Ajuntament de Taradell, entre el desembre de 1937 i desembre de 1938 va rebre ajuts econòmics en concepte d'ajuda als refugiats del Departament de Finances de la Generalitat. La quantia total rebuda va ser de 110.000 pessetes¹⁴.

La figura del metge titular i dels partits mèdics ja existia des del segle XVIII. Taradell amb Santa Eugènia de Berga i altres pobles de l'entorn constituïen un partit mèdic amb llevadora, practicant i metge titulars²⁹ (F7). La cura, el control i la direcció dels serveis sanitaris municipals anava a càrrec del metge titular, complementat en les seves funcions pel practicant i la llevadora³⁰.

Torre Sant Genís (TSG), hospital de refugiats

Durant la guerra civil, la TSG va ser adaptada com a hospital^{3,4} (W1) (APF, BSB, JBR) i a partir d'aquell moment la TSG va passar a ser anomenada hospital municipal (F2), hospital municipal de Taradell⁴, hospital de refugiats (F2-F5), hospital de refugiats de guerra (F2), hospital per a refugiats (F2) o hospital dels rojos (CPF).

Els refugiats que estaven malalts els portaven a la TSG²⁸ (APF). La TSG era l'hospital dels refugiats malalts (APF). És més, la TSG no només socorria als refugiats de guerra, sinó que també ajudava als vilatans malalts. Hi van internar a un taradellenc, en Mingo *Poiós*⁴ (APF, JBR).

Arran de les dates de defuncions (F2) dels internats a la TSG i de l'article sobre el primer difunt⁴ es dedueix el període de funcionament que la TSG va estar, al menys, pocs dies abans del 15 de març de 1937 fins el 11 de desembre de 1938. Segons un informant (LCR), un cop es va acabar la guerra, l'hospital va deixar de funcionar.

-Personal de l'hospital

L'hospital tenia com a encarregat al Sr. Josep Molas Morató (F2-F5). Tot i que el desembre de 1938 se n'encarregava una dona (F5).

La llevadora de Taradell era Teresa Auladell Cabot (F8). Nascuda el 1893 a Sant Andreu de Llavaneres (F9, F10).

El Dr. Francisco Pérez Llobet va ésser el metge titular del 1936 al 1939 (DME, JBR) (F11). Va ésser nomenat abans del 18 de juliol de 1936 (F12). Però pel temps de la guerra civil va ésser perseguit on va acabar a l'estranger i des de principis de 1937 va servir a l'exèrcit nacional (F12).

El Dr. Joan Ballester i Font va ser metge titular fins a l'entrada de la guerra el 1936 doncs va haver d'anar al front. No obstant, entre el febrer i l'octubre de 1937 es trobava a Taradell, exercint de metge a la població (F13-F17). A l'abril de 1937 va derivar un refugiat amb ferida òssia a l'Hospital Comarcal de Vic (F14).

-Característiques dels internats

Respecte a les estades hospitalàries, sols coneixem que el malalt de Taradell va estar internat a l'hospital "després de passar-hi uns pocs dies"⁴.

A partir de les causes de defunció (F2) es pot deduir que els internats patien infeccions respiratòries i malalties cardíaques.

-Estadístiques dels parts (F5). Entre l'abril de 1937 i desembre de 1938 a l'hospital de Taradell hi van néixer cinc nenes i un nen. Dos naixements el 1937 i quatre el 1938.

-Estadístiques de defuncions (F2, F3). Les estadístiques de les defuncions fan referència als pacients internats a la TSG. Entre el 15 de març de 1937 i el 27 de novembre de 1938, hi van morir quatre persones. La primera que va morir a l'hospital va ésser una persona de la població civil de Taradell*, el 15 de març de 1937. Els tres morts restants eren refugiats.

*Domènec Vallmitjana i Casals, conegut popularment com a "Mingo Poiós"^{33,34}. Fill de Taradell. Tocava el clarinet i el flabiol⁴ formant part de la copla orquestra els Lluïsos (F18, F19) (W3)^{4,33,34} del 1903 al 1905 (F19)³⁴.

En total hi van morir tres homes i una dona. Les edats dels difunts són 9 mesos i 18, 47 i 58 anys. Entre els difunts hi ha dos solters i dos casats. Dos dels morts eren d'Andalusia (Màlaga), un de l'Aragó (Saragossa) i un de Taradell. Exceptuant el lactant, els oficis dels tres adults eren un rodamón (músic)⁴, un jornalier i un no consta la professió.

Dos pacients van morir el 1937 i dos van morir el 1938. Les causes de defunció van ser tres d'elles per broncopneumònia i una per miocarditis.

DISCUSSIÓ

Les diferents estratègies metodològiques d'aquest treball han permès reconstruir en part la història d'aquest hospital de refugiats, així com de la situació social de Taradell durant la guerra civil.

Com que la Torre can Vidal va ser la primera torre construïda el 1929³ i l'inici d'activitat de l'hospital és del 1937 (F2), la TSG va ser construïda entre 1930 i 1936.

QUATRE TORRES IGUALS

En temps de guerra, algunes de les quatre torres iguals anomenades "Torre de Bon-Oreig", "Torre nº 1 de Bon Oreig", "Torre nº 2 del refugi d'evacuats" o "*Torres de refugiados*" (F2-F5) o totes elles (AFL) es van convertir en habitatges de refugiats.

El juny de 1938 a la Torre nº 1 de Bon Oreig, és a dir la torre Maria Mercè, hi va néixer una nena d'uns refugiats de Sevilla (F5).

En les torres de refugiats (una d'elles la Torre nº 2 del refugi d'evacuats, és a dir la torre Maria Carme) hi van morir dos homes i una dona. Les edats dels difunts són 8 mesos, 51 i 58 anys. Entre els difunts hi ha un solter i dos casats. Tots els morts eren d'Andalusia (Màlaga). Exceptuant el lactant, els oficis dels dos adults eren jornaliers (F2, F3).

Un refugiat va morir el 1937 i dos van morir el 1938. Les causes de defunció van ser una per pneumònia, una per neoplàsia del estómac i una per neoplàsia vesical (F2, F3).

Un refugiat amb "ferida òssia" va ésser derivat pel Dr. Ballester a l'Hospital de la Santa Creu de Vic, el 6 d'abril de 1937 (F20).

El febrer de 1937 van arribar els malaguenys^{18,19}. A principis de setembre del 1937, la comarca va quedar plena de refugiats asturians i bascos, que van arribar amb tren des de França, a través de Puigcerdà¹⁸. Poc abans del inici de l'ocupació de Catalunya, Vic va quedar plena d'aragonesos¹⁹.

La mare d'en Lluís li havia explicat que la TSG, abans de funcionar com a hospital, hi van posar presó (LRB).

L'activitat de la TSG es trobava amagada, com clandestina (LCR).

Uns antics propietaris de la torre Núria van esmentar que aquesta torre havia estat "infermeria pel temps de la guerra" (FBT).

No es coneix el practicant a l'hospital de Taradell. No obstant, el Sr. Fulgenci Sánchez es designa pel reconeixement mèdic dels mossos de Taradell (F13) que podria estar relacionat amb l'hospital de Taradell.

El Dr. Ballester** va estar metge titular des del maig de 1934 (F21), succeint al Dr. Escarda (1898-1934)^{35,36} (F22), fins al principi de la guerra (1936) (F11) en que va haver de marxar al front (MBV, DSB). Tot i això, va gaudir de força permisos, que aprofitava per anar a Taradell a veure la família (MBV, DSB) i exercint de metge. Va passar una bona part de l'any 1937 (F13-F17) a Taradell i possiblement també el primer semestre de 1938, pel naixement d'un tercer fill al febrer de 1938 (DSB). Tot i això, el Dr. Ballester va atendre refugiats de l'hospital (F14). A Taradell també hi tenia consulta privada (F17, F23).

**El Dr. Ballester va néixer a Sant Martí de Provençals (F21), Barcelona, el 25 de gener de 1900 (MBV, DSB)³⁷. Part de la seva formació va passar per l'Hospital General de Catalunya (F17). L'any 1925 es va llicenciar³⁷ i va partir de Barcelona a bord d'un vaixell, exercint com a metge durant dos anys, que el va portar fins a Cuba i a Nova Orleans (MBV, DSB). El 1931 es va fer membre del Sindicat de Metges de Catalunya³⁸. El 1939 va estar al camp d'Argelers i empresonat del 1939 al 1940. Posteriorment va exercir de metge a Benifallet i ja als anys 50 a Palamós (MBV, DSB)³⁷, fins que es va jubilar. Va morir el 1971 (MBV, DSB)³⁷.

Se suposa que el Dr. Francisco Pérez Llobet*** era el metge que atenia refugiats a l'hospital al principi de la seva instauració, al menys fins a principis de 1937, data a partir de la qual va marxar de Taradell per prestar els seus serveis a l'exèrcit nacional, retornant a Taradell després de la guerra (F12).

***El Dr. Francisco Pérez Llobet va néixer el 10 de febrer de 1901 a Castelló de la Plana³⁹ (F24). Va treure la plaça de metge titular a Taradell, des d'abans del 18 de juliol de 1936, succeint al Dr. Ballester, fins el 1942 (BSB) (F25). Després

va anar a viure i treballar a Malgrat de Mar (F26), on hi tenia un consultori⁴⁰. Va morir en aquesta població del Maresme el 1962 (F24).

No és conegut el nombre de refugiats que van passar per la TSG. Es va convenir assignar una capacitat màxima de vint interns a la TSG (ETSG). Dins la TSG deurien haver espais o la planta baixa i el primer pis separats per gènere, els homes i les dones, com era habitual en aquella època. Els refugiats disposarien d'un llit amb matalàs, dos o quatre llençols, un o dos coixins i una o dues mantes⁹.

La mortalitat infantil entre els refugiats a Taradell, el 1937 va ser màxima, doncs van haver-hi dos naixements però hi van morir dos lactants. Mentre que el 1938, no hi va haver mortalitat infantil, doncs no va morir cap menor d'un any, tot i que en van néixer cinc.

Una dona de 18 anys va ser mare el 9 de novembre de 1938 i posteriorment el 27 de novembre va morir (F5). Van transcórrer 18 dies després d'haver parit; però el morir per bronco-pneumònia doble no es considera una mort associada a l'embaràs ni directa ni indirecta sinó que és una causa accidental, incidental o no obstètrica i per tant no es considera mortalitat materna.

Taradell, com altres pobles d'Osona, formaven part de la zona controlada quirúrgicament per l'hospital de la Santa Creu de Vic⁴³.

Des de 1937 a Vic hi havia un hospital de refugiats^{9,19} i un dispensari on se'ls atenia, del qual han trobat referències en les fitxes d'ingrés dels malalts i en altres documents i aquest fet ens porta a considerar que l'hospital de refugiats o bé es trobava dins de l'Hospital Comarcal (Hospital de la Santa Creu) en un espai habilitat per desenvolupar aquestes funcions probablement el Saits¹⁹, o bé funcionava com a annexa de l'Hospital Comarcal i per aquests motius el control administratiu dels malalts es trobava centralitzat. L'hospital de refugiats de Vic comptava amb un corpus propi, metges, amb el Dr. Joaquim F. Álvarez-Nava, infermeres i personal auxiliar⁹. Les despeses de manteniment de l'hospital de refugiats de Vic, del seu personal sanitari i del dispensari corresponien a l'Ajuntament de Vic⁹.

Entre els diagnòstics de les malalties que sofriren els ingressats a l'hospital de refugiats de Vic s'hi troben la diftèria, la grip, la sarna, el tifus i la tuberculosi pulmonar⁹. També s'hi atendien parts⁹.

La xarxa d'Assistència Social a Osona (1936-1938) comptava amb hospitals a Centelles, Manlleu, Prats de Lluçanès i Sant Hipòlit de Voltregà i sanatoris al Brull i Tona^{27,44}.

L'última gran onada de refugiats que va arribar a Vic va ser la de milers de persones que fugien cap a la frontera al davant de l'exèrcit nacional. Aquests només passaven per Vic formant llargues cues de gent, carregats amb tot el que s'havien pogut endur, se n'anaven camí de l'exili¹⁹.

Coneixent que el bàndol nacional va entrar a Vic l'1 de febrer i a Taradell el 2 de febrer de 1939 (W4), seria plausible que la TSG funcionés com a hospital de refugiats ben bé fins el 1 o 2 de febrer del 1939. Quan les tropes d'en Franco van

entrar a Vic l'1 de febrer de 1939, ja només quedaven 4 o 5 ferits a l'hospital militar de Vic. La majoria ja havien marxat abans (W5).

Tant bon punt finí la guerra deixà d'existir la condició de refugiat. Alguns refugiats van tornar als seus pobles d'origen i altres es van quedar als pobles d'acollida^{12,13}. Però la majoria va seguir després el camí de l'exèrcit republicà en retirada cap a França²¹.

EN L'ACTUALITAT

Actualment, la TSG forma part del patrimoni immoble de Taradell (W1). Es troba en el nº 17 de l'avinguda del Montseny (Taradell).

Agraïments

A tots els informants d'aquest treball. Arxiu del Col·legi de Metges de Barcelona (Sara Fajula). Arxiu Comarcal d'Osona (Abel Rubió, Angelina Verdaguer). Arxiu Fotogràfic de Taradell. Arxiu Municipal de Malgrat de Mar (Josep Maria Crosas). Associació de jubilats (Taradell). Biblioteca Antoni Pladevall i Font (Taradell). Biblioteca del Casino (Manresa). Biblioteca Joan Triadú (Vic). Biblioteca de Catalunya (Barcelona). Col·legi Oficial de Veterinaris de Girona (Bernat Serdà). Fundació Vilademany (Taradell). Grup de Recerca Local de Taradell -GRLT- (Míriam Martínez, Laia Miralpeix, Josep Miret). Hospital Universitari de Vic. Registre Civil de Malgrat de Mar. Registre Civil de Taradell (M Carme Seuma). Reial Acadèmia de Medicina de Catalunya (Marc Xifró, Àngels Gallegos). Treball Social del Consorci Hospitalari de Vic (Montse, Tina).

Informants

- Montserrat Ballester Vilassis (MBV)
- Josep Baucells i Reig (JBR)
- Família Blázquez Toribio (FBT) (Noemí Blázquez)
- Jacint Casassas i Creus (JCC), en Cinto de can Prunes o del molí
- Lluís Clot Riera (LCR)
- Montserrat Esquena Roquet (MES)
- Antoni Font Leonart (AFL), el Ton de can Furriol
- Rosa Molist Clapera (RMC)
- Lolita Murtra Espi (DME)
- Maria Pagès Mateu (MPM)
- Antoni Pladevall i Font (APF)
- Carme Pladevall i Font (CPF)

- Lluís Reig Brussossa (LRB)
- Bernat Serdà i Bertran (BSB)
- David Serrador Ballester (DSB)
- Estadants actuals Torre Sant Genís (ETSG)

FONTS

- F1. *Contrato de comunidad de uso y comunidad de bienes entre los hermanos Don José, Don Daniel y Don Manuel Rovira Cuspinera, Doña Carmen Vilaró Puigrafagut y las hermanas Doña Montserrat y Doña Nuria Sagrera Peitx*. 1963.
- F2. *Registro Civil de Taradell. Defunciones. Tomo 17*. 1/9/1934 a 28/9/1938.
- F3. *Registro Civil de Taradell. Defunciones. Tomo 18*. 20/10/1938 a 9/2/1955.
- F4. Plano dels edificis i terrenys del Bon Oreig, situats en l'Avinguda del Montseny (Taradell). E 1:200. Agost de 1935.
- F5. Registre Civil. Taradell. Secció de Naixements. Tom 22. Del 9 de novembre de 1936 al 20 d'agost de 1941.
- F6. Fitxes d'ingressats i d'altres de l'Hospital Comarcal de Vic (1936-1939).
- F7. Text mecanografiat on hi consten les retribucions del personal sanitari (1/04/1939).
- F8. Document. *Jefatura Provincial Sanidad*. Barcelona (1/12/1939).
- F9. Registre civil de naixements. Segle XIX. Sant Andreu de Llavaneres.
- F10. Padró Municipal d'Habitants. Taradell, 1936.
- F11. Guia mèdica de 1936.
- F12. Instància del Dr. Pérez Llobet adreçada a l'alcalde Taradell (28/11/1939).
- F13. Sessió ordinària. Ajuntament de Taradell. (07/02/1937).
- F14. Volant de derivació del Dr. Ballester al Hospital Comarcal de Vic (06/04/1937).
- F15. Volant de derivació del Dr. Ballester al Hospital Comarcal de Vic (25/05/1937).
- F16. Volant de derivació del Dr. Ballester al Hospital Comarcal de Vic (31/08/1937).
- F17. Volant privat de derivació del Dr. Ballester al Hospital Comarcal de Vic (25/10/1937).
- F18. Llibretes de l'Orquestra Lluïsos.
- F19. Testimonis escrits de Pere Codina en el llibre "Història o resum de la vida d'un home de poble", de Pere Grañen en les "Memòries de Pere Grañen", uns textos que conserva la família de Marcelina Serra.
- F20. Volant de derivació del metge de Taradell a l'Hospital de la Santa Creu de Vic (06/04/1937).
- F21. Document sobre la petició per ocupar el càrrec de metge titular de Taradell per part del Dr. Joan Ballester (30/04/1934).
- F22. Document de renúncia del càrrec de metge titular de Taradell per part del Dr. Josep Escarda Senosiain (31/03/1934).
- F23. Expedient processal i expedient posterior del Dr. Joan Ballester Font.
- F24. *Registro Civil de Malgrat de Mar. Defunciones*. 1962.
- F25. Guia mèdica de 1945.
- F26. Arxiu Municipal de Malgrat de Mar.

F27. Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya.

F28. Col·lecció particular de fotografies de la família Serrador Ballester.

F29. Arxiu Fotogràfic de Taradell.

F30. Arxiu Molsosa. Arxiu Daniel Molsosa que va estar a Taradell entre 1951 i 1955. Arxiu Fotogràfic de Taradell.

Bibliografia

1. Gran Geografia Comarcal de Catalunya. Osona i el Ripollès. Barcelona, 1981.
2. Sense autor. La vila de Taradell al transcurs dels segles. Taradell. Revista mensual. *Suplemento de Hoja Diocesana. Año XVIII. N° 212. Mayo* de 1966.
3. Solagran i Preseguer, Salvador. Els carrers de Taradell. Editorial Cal Siller. Prats de Lluçanès, 2010.
4. Pladevall Font, Antoni. Un taradellenc singular. Domènec Vallmitjana i Casals àlies "Mingo Poiós". Revista Taradell agost 1979. Any XXXI, N° 371.
5. VV. AA. Les masies de Taradell. Centre Excursionista de Taradell. Impremta Taradell. 1983 (primera edició). 113 p.
6. Hervás i Puyal, Carles. Sanitat i Guerra Civil a Catalunya (1936-1939). Política i organització sanitàries. Inèdit, 2000.
7. Hervás i Puyal, Carles. Sanitat a Catalunya durant la República i la Guerra Civil. Política i Organització sanitàries: l'impacte del conflicte bèl·lic. Tesi Doctoral (inèdit). 2007.
8. Crosas Casadesús, Jaume. Guerra i repressió al Collsacabra 1936-1943. (Pruit-Rupit-Tavertet). *Grupo de Historia José Berruezo*. Santa Coloma de Gramenet, 2004. 226 p.
9. Pladevall i Font, Antoni; Prades i Buixons, Isidre; Rocafiguera i García, Francesc de. Hospital de la Santa Creu de Vic: història d'una institució assistencial. Hospital de la Santa Creu. Vic, 2000. 206 p.
10. Hervás, Carles. Salvar vides en temps de mort. La guerra civil a Catalunya. Edicions Primera Plana, S.A. 2008. 128 p.
11. La Humanitat, 4 de desembre del 1937.
12. Gaja i Molist, Esteve. El Manlleu dels anys trenta (1930-1939). Edició Caixa d'Estalvis Comarcal de Manlleu. 1988. 192 p.
13. Gaja i Molist, Esteve. La Guerra Civil a Manlleu. Edició Caixa d'Estalvis Comarcal de Manlleu. 1979. 208 p.
14. Clavijo i Ledesma, Juli. La política sobre la població refugiada durant la guerra civil 1936-1939. Tesi doctoral (inèdit). Universitat de Girona. 2002. 781 p.
15. DOGC, 11 d'abril de 1937.
16. DOGC, 6 d'octubre de 1937.
17. Albareda, Joaquim; Figuerola, Jordi; Molist, Miquel; Ollich, Imma. Història d'Osona. Eumo Editorial. Vic, 1984. 495 p.
18. Bassas i Cuní, Antoni. La guerra civil a Vic. Dietari 1936-1939. Barcelona, 1991. 175 p.
19. Casanovas i Prat, Josep. Quan les campanes van emmudir. Vic 1936-1939. Patronat d'Estudis Osonencs. Vic, 1993. 288 p.
20. Serrallonga, Joan; Vila, Assumpta; Espadaler, Ramon. Sant Hipòlit de Voltregà dins la història. Eumo Editorial. Vic, 1986. 382 p.

21. Canadell, G. et al.. Gurb. Un poble arrelat a la terra. Ajuntament de Gurb. 2002. 487 p.
22. Lleopart i Costa, Amadeu. Retalls del passat. Per conèixer millor Tona. Ajuntament de Tona. 2005. 143 p.
23. Ollich i Castanyer, Imma; Ocaña i Subirana, Maria; Ramisa i Verdaguer, Maties; de Rocafiguera i Espona, Montserrat. A banda i banda del Ter. Història de Roda. Eumo Editorial. Ajuntament de Roda de Ter. 1995. 271 p.
24. Serrallonga i Urquidi, Joan. Sant Quirze de Besora (De 1714 a l'actualitat). Eumo Editorial. Vic, 1998. 237 p.
25. Vilamala Salvans, Jordi. De Sant Martí de Riudeperes a Calldetenes: passat i present d'un poble viu. El Mèdol. Tarragona, 2002.
26. Morató, D. et al.. Folgueroles. Societat i vida d'un poble. Eumo editorial. 2000.
27. Serrallonga i Urquidi, Joan. Refugiats i desplaçats dins la Catalunya en guerra (1936-1939). Editorial Base. 2004. 280 p.
28. Miret i Mercè, Josep. El cost humà de la guerra civil i la postguerra a Taradell. Nou vint-i-u. Taradell. Història, imatges i memòria. Ajuntament de Taradell. 2017. Núm. 2:103-133.
29. Ledesma i Castellort, Albert. Passat, present i futur de la salut a Taradell. Segona part: L'altra mirada, el present, tot albirant el futur. Nou vint-i-u. Taradell. Història, imatges i memòria. Ajuntament de Taradell. 2017. Núm. 2:53-71.
30. Serdà Bertran, Bernat. Passat, present i futur de la salut a Taradell. Primera part: una mirada al passat (Dades de la Topografia Mèdica de Bernat Serdà Prat). Nou vint-i-u. Taradell. Història, imatges i memòria. Ajuntament de Taradell. 2017. Núm. 2:31-51.
31. *BOE, Número 273. 20 julio 1937.*
32. *BOE, Número 544. 18 abril 1938.*
33. Vilacís, Joan, prev.. Història de la orquestra "Lluïsos" de Taradell. La Garriga, 1976. Impremta Tura.
34. Solagran i Preseguer, Salvador. Orquestra cobla Lluïsos de Taradell. 140 anys de fermesa. Nou vint-i-u. Taradell. Història, imatges i memòria. Ajuntament de Taradell. 2017. Núm. 2:177-214.
35. DOGC, 1934.
36. Baucells Reig, Josep. Taradell. Passat i present d'un terme i vila d'Osona. II. Vitalitat antiga i moderna. Segle XIX. Ajuntament de Taradell. 2015.
37. Vidal Robau, Núria. La Medicina del segle XX a Palamós. Premi de Recerca Vila de Palamós 2008-2009 (nº 2). Ajuntament de Palamós. 24 p.
38. Butlletí del Sindicat de Metges de Catalunya. Núm. 127 (març 1931).
39. *Voz de Malgrat. 1/11/1962.*
40. *Voz de Malgrat. 1/10/1962.*
41. *Voz de Malgrat. 1/11/1961.*
42. *Voz de Malgrat. 1/10/1964.*
43. Vilaseca i Llobet, Josep M. L'Hospital de la Santa Creu de Vic 1936-1939. Seminari Pere Mata. Universitat de Barcelona. 2006. Publicació número 114. 230 p.
44. Hurtado, Víctor; Segura, Antoni; Villarroya, Joan. Atles de la guerra civil a Catalunya. Edicions Dau i Ajuntament de Barcelona. 2012 507 p.

Webgrafia

W1. http://patrimonicultural.diba.cat/index.php?codi_ine=08278

Autor de la fitxa: Marta Lloret Blackburn. Antequem, S.L., 2017. Consultat el 23/04/2018.

W2. https://ca.wikipedia.org/wiki/Batalla_de_Belchite. Consultat el 23/04/2018.

W3. <http://www.taradell.cat/fent-memoria/monografics/personatges/mingo-poiros.html>. Consultat el 23/04/2018.

W4. Taradell.com. Web d'informació local. Consultat el 23/04/2018.

W5. Osona.com. Nació digital. 16/12/2016. Consultat el 23/04/2018.

Altres fonts i bibliografia consultades

-Registre Civil. Taradell. Secció de Naixements. Tom 21. Del 7 de juliol de 1934 al 9 de novembre de 1936.

-L'Hora Nova (Vic). 1936-1938. Vic.

-Document. *Ministerio Gobernación. Servicio Nacional Sanidad. Jefatura Provincial Barcelona*. (13/05/1939).

-Serdà Prat, Bernat. 1961. *Topografía Médica de Taradell*. Inèdita. 196 p.

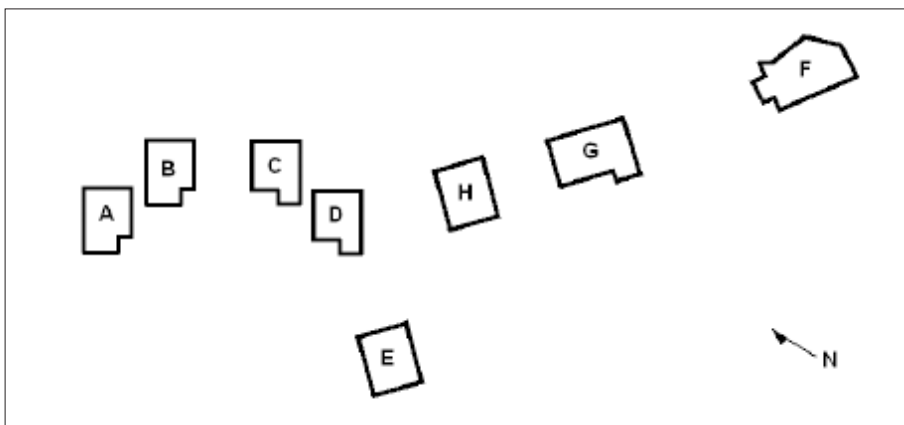
-Mn. Pladevall, Antoni; Mn. Baucells, Josep; Mn. Vilacís, Joan; Izquierdo, Robert. Síntesi històrica de Taradell. 1974. 58 p.

-*Los médicos y la medicina en la guerra civil española*. Monografia Beecham. Madrid, 1986. 350 p.

-Vilaseca i Llovet, Josep M, 1997. La Documentació mèdica de l'Hospital de la Santa Creu de Vic 1936-1939. *Gimbernat*, 28:203-205.

-La guerra civil a Catalunya (1936-1939). Volum 6. L'exili. Edicions 62. Barcelona, 2007. 270 p.

-Hervás i Puyal, Carles, 2014. La xarxa hospitalària a Catalunya durant la guerra civil (1936-1939). Publicacions de l'Arxiu Històric de les Ciències de la Salut. Col·legi Oficial de Metges de Barcelona. Barcelona. 236 p.

Terrenys del Bon Oreig a l'avinguda del Montseny amb les torres d'estiueig (Taradell). A-D: Quatre torres iguals (A: Maria Mercè, B: Maria Carme, C: Núria, D: Montserrat. E: Xalet Ave Maria. F: Torre can Vidal. G: Torre Sant Sebastià (can Figueres). H: Torre Sant Genís (Hospital de refugiats). Adaptat del ICGC (F27).

La fotografia més antiga de la Torre Sant Genís (Hospital de refugiats). Font: Arxiu Fotogràfic de Taradell.

La Torre Sant Genís, la segona casa a la dreta. Font: Fotografia cedida per Jordi Sarrate. Arxiu Fotogràfic de Taradell.

Les torres de l'avinguda Bon-Oreig, a la primera meitat dels anys cinquanta. Font: Arxiu Molsosa. Arxiu Fotogràfic de Taradell.

El Dr. Joan Ballester Font, quan estava de metge a Taradell. Font: Família Serrador Ballester (F28).

Domènec Vallmitjana Casals, conegut popularment com a "Mingo Poiós", la primera persona que va morir a l'hospital de Taradell (W3).

El Dr. Joan Ballester Font (a l'esquerra) amb tota la família a la casa on vivia al carrer Francesc Macià nº 28 a Taradell (1937). Font: Família Serrador Ballester (F28).

A primer terme, el Dr. Francesc Pérez Llobet, amb el seu fill Salvador, a Malgrat de Mar, el 1952. Fons d'Antoni Poch (F26).

La Torre Sant Genís (Taradell) el 2018.